

Στην υπόθεση C-406/10,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division (Ηνωμένο Βασίλειο) με απόφαση της 2ας Αυγούστου 2010, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Αυγούστου 2010, στο πλαίσιο της δίκης

SAS Institute Inc.

κατά

World Programming Ltd,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, Α. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, Κ. Lenaerts, J.C. Bonichot, Α. Prechal, προέδρους τμήματος, R. Silva de Lapuerta, Κ. Schiemann, Γ. Αρέστη (εισηγητή), Α. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, Μ. Berger και Ε. Jarašiūnas, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Υ. Bot

γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 21ης Σεπτεμβρίου 2011,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η SAS Institute Inc., εκπροσωπούμενη από τους Η. J. Carr, QC, και Μ. Hicks και J. Irvine, barristers,
- η World Programming Ltd, εκπροσωπούμενη από τους Μ. Howe, QC, R. Onslow και Ι. Jamal, barristers, εντολοδόχους του Α. Carter-Silk, solicitor,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Ν. Díaz Abad,
- η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Η. Leppo,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον L. Seeboruth και την C. Murrell, επικουρούμενους από τον S. Malynicz, barrister,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την J. Samnadda,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 29ης Νοεμβρίου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Σκεπτικό της απόφασης

1. Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 1, παράγραφος 2, και 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 91/250/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 1991, για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών (ΕΕ L 122, σ. 42), καθώς και του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας (ΕΕ L 167, σ. 10).

2. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της SAS Institute Inc. (στο εξής: SAS Institute) και της World Programming Ltd (στο εξής: WPL), αφορώσας αγωγή ασκηθείσα από τη SAS Institute λόγω προσβολής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών και επί των εγχειριδίων που αφορούν το σύστημά της πληροφορικής βάσεων δεδομένων.

Το νομικό πλαίσιο

Η διεθνής κανονιστική ρύθμιση

3. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της Συμβάσεως για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων, που υπογράφηκε στη Βέρνη στις 9 Σεπτεμβρίου 1886 (Πράξη των Παρισίων της 24ης Ιουλίου 1971), ως έχει κατόπιν της τροποποίησης της 28ης Σεπτεμβρίου 1979 (στο εξής: Σύμβαση της Βέρνης), ορίζει τα εξής:

«Οι όροι “λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα” περιλαμβάνουν όλες τις παραγωγές λογοτεχνικής [...] φύσεως, οιοσδήποτε είναι ο τρόπος και η μορφή εκφράσεως [...]»

4. Το άρθρο 9 της Συμφωνίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (στο εξής: TRIPs), η οποία περιλαμβάνεται στο παράρτημα 1 Γ της Συμφωνίας του Μαρακές για την ίδρυση του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου, η οποία εγκρίθηκε με την απόφαση 94/800/EK του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθ’ όσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της (EE L 336, σ.1), προβλέπει τα εξής:

«1. Τα μέλη οφείλουν να εφαρμόζουν τα άρθρα 1 έως 21 της Συμβάσεως της Βέρνης [...], καθώς και το προσάρτημα της ίδιας συμβάσεως. [...].»

2. Η προστασία των δικαιωμάτων δημιουργού καλύπτει τις δημιουργίες, αλλά όχι τις ιδέες, τις διαδικασίες, τις μεθόδους λειτουργίας ή τις μαθηματικές έννοιες καθαυτές.»

5. Κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, της TRIPs:

«Τα προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή, είτε σε πρωτογενή κώδικα είτε σε καταληκτικό κώδικα, χαίρουν της ίδιας προστασίας όπως και τα καλλιτεχνικά έργα βάσει της Σύμβασης της Βέρνης [...]»

6. Το άρθρο 2 της Συνθήκης του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΠΟΔΙ) για την Πνευματική Ιδιοκτησία, που υιοθετήθηκε στη Γενεύη στις 20 Δεκεμβρίου 1996 και τέθηκε σε ισχύ, όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, στις 14 Μαρτίου 2010 (EE L 32, σ. 1), έχει ως εξής:

«Η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας καλύπτει τις δημιουργίες, αλλά όχι τις ιδέες, τις διαδικασίες, τις μεθόδους λειτουργίας ή τις μαθηματικές έννοιες αυτές καθαυτές.»

7. Κατά το άρθρο 4 της συνθήκης αυτής:

«Τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών προστατεύονται όπως και τα λογοτεχνικά έργα κατά την έννοια του άρθρου 2 της Σύμβασης της Βέρνης. Η εν λόγω προστασία παρέχεται στα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών ανεξάρτητα από τον τρόπο ή τη μορφή της έκφρασής τους.»

Η κανονιστική ρύθμιση της Ένωσης

Η οδηγία 91/250

8. Η τρίτη, η έβδομη, η όγδοη, η δέκατη τέταρτη, η δέκατη πέμπτη, η δέκατη έβδομη, η δέκατη όγδοη, η εικοστή πρώτη και η εικοστή τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/250 προβλέπουν τα

εξής:

«(3) ότι τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών διαδραματίζουν όλο και σημαντικότερο ρόλο σε ένα ευρύ φάσμα βιομηχανικών κλάδων και, κατά συνέπεια, η τεχνολογία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει θεμελιώδη σημασία για τη βιομηχανική ανάπτυξη της Κοινότητας·

[...]

(7) ότι, για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ο όρος “πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή” περιλαμβάνει προγράμματα κάθε μορφής, περιλαμβανομένων και εκείνων που είναι ενσωματωμένα στο υλικό· ότι ο όρος αυτός περιλαμβάνει επίσης προπαρασκευαστική εργασία σχεδιασμού που οδηγεί στην κατάρτιση ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, εφόσον η φύση της προπαρασκευαστικής εργασίας είναι τέτοια που το πρόγραμμα του ηλεκτρονικού υπολογιστή μπορεί να προκύψει από αυτή σε ένα υστερότερο στάδιο·

(8) ότι, όσον αφορά τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία προσδιορίζεται κατά πόσο ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή αποτελεί ή όχι πρωτότυπο έργο, δεν πρέπει να εφαρμόζεται έλεγχος της ποιοτικής ή αισθητικής αξίας του προγράμματος·

[...]

(14) ότι, σύμφωνα με την [αρχή κατά την οποία μόνον η έκφραση ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατεύεται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας], στον βαθμό που η λογική, οι αλγόριθμοι και οι γλώσσες προγραμματισμού περιλαμβάνουν ιδέες και αρχές, αυτές οι ιδέες και αρχές δεν προστατεύονται με την παρούσα οδηγία·

(15) ότι, σύμφωνα με τη νομοθεσία και τη νομολογία των κρατών μελών και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας, η έκφραση αυτών των ιδεών και αρχών πρέπει να προστατεύεται με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας·

[...]

(17) ότι, στην περίπτωση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, πρέπει να προβλεφθεί μια περιορισμένη εξαίρεση στα αποκλειστικά δικαιώματα του δημιουργού να απαγορεύει τη χωρίς άδεια αναπαραγωγή του έργου του, προκειμένου να επιτρέπεται η αναπαραγωγή που είναι τεχνικά αναγκαία για τη χρήση του προγράμματος αυτού από το πρόσωπο που το απέκτησε νομίμως· ότι τούτο σημαίνει ότι οι πράξεις φόρτωσης και εκτέλεσης που απαιτούνται για τη χρησιμοποίηση ενός αντιγράφου νομίμως αποκτηθέντος προγράμματος, καθώς και η πράξη διόρθωσης των σφαλμάτων του, δεν δύνανται να απαγορευθούν συμβατικώς· ότι, ελλείψει ειδικών συμβατικών διατάξεων, και ιδίως σε περίπτωση πώλησης ενός αντιγράφου του προγράμματος, οποιαδήποτε άλλη πράξη που είναι αναγκαία για τη χρησιμοποίηση του αντιγράφου ενός προγράμματος μπορεί να εκτελεστεί, στα πλαίσια του προβλεπόμενου σκοπού της, από το πρόσωπο που απέκτησε το αντίγραφο αυτό νομίμως·

(18) ότι δεν πρέπει να απαγορευθεί, στο πρόσωπο που έχει το δικαίωμα της χρήσης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, η διενέργεια των πράξεων που είναι αναγκαίες για την παρακολούθηση, μελέτη ή δοκιμή της λειτουργίας του προγράμματος, υπό την προϋπόθεση ότι οι πράξεις αυτές δεν αποτελούν προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας επί του προγράμματος·

[...]

(21) ότι, μόνο στις περιορισμένες αυτές περιπτώσεις, η διενέργεια των πράξεων αναπαραγωγής και μετάφρασης εκ μέρους ή εξ ονόματος προσώπου που έχει δικαίωμα χρήσης αντιγράφου του προγράμματος πρέπει να θεωρηθεί ότι είναι θεμιτή και σύμφωνη με τα συναλλακτικά ήθη, και πρέπει

συνεπώς να μην απαιτείται άδεια του δικαιούχου·

[...]

(23) ότι, η εν λόγω εξαίρεση από τα αποκλειστικά δικαιώματα του δημ. ιουργού δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά τρόπο που προσβάλλει τα νόμιμα συμφέροντα του δικαιούχου ή που έρχεται σε σύγκρουση με τη συνήθη εκμετάλλευση του προγράμματος.»

9. Το άρθρο 1 της οδηγίας 91/250, το οποίο φέρει τον τίτλο «Αντικείμενο της προστασίας», ορίζει τα εξής:

«1. Σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη προστατεύουν τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας σαν λογοτεχνικά έργα κατά την έννοια της σύμβασης της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ο όρος “προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών” περιλαμβάνει και το προπαρασκευαστικό υλικό σχεδιασμού τους.

2. Η προστασία σύμφωνα με την παρούσα οδηγία ισχύει για κάθε μορφή έκφρασης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, περιλαμβανομένων και εκείνων στις οποίες βασίζονται τα συστήματα διασύνδεσής του, δεν προστατεύονται με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας βάσει της παρούσας οδηγίας.

3. Ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατεύεται εφόσον είναι πρωτότυπο με την έννοια ότι είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του. Η παροχή της προστασίας δεν εξαρτάται από την εφαρμογή κανενός άλλου κριτηρίου.»

10. Το άρθρο 4, στοιχεία α' και β', της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πράξεις που υπόκεινται σε άδεια του δικαιούχου», προβλέπει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη των άρθρων 5 και 6, στα αποκλειστικά δικαιώματα του δικαιούχου, κατά την έννοια του άρθρου 2, περιλαμβάνεται το δικαίωμα να πραγματοποιεί ή να παρέχει άδεια για:

α) οριστική ή προσωρινή αναπαραγωγή του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, με κάθε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει. Εφόσον η φόρτωση, η εμφάνιση στην οθόνη, η εκτέλεση, η μεταβίβαση ή η αποθήκευση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή απαιτούν τέτοια αναπαραγωγή, οι πράξεις αυτές υπόκεινται σε άδεια εκ μέρους του δικαιούχου·

β) μετάφραση, προσαρμογή, διαρρύθμιση ή οποιαδήποτε άλλη μετατροπή του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και αναπαραγωγή των αποτελεσμάτων του, με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων του προσώπου που τροποποιεί το πρόγραμμα».

11. Κατά το άρθρο 5 της οδηγίας 91/250, το οποίο προβλέπει τις εξαιρέσεις από τις πράξεις που υπόκεινται σε άδεια του δικαιούχου:

«1. Ελλείψει ειδικών συμβατικών διατάξεων, δεν απαιτείται η άδεια του δικαιούχου για τις πράξεις που απαριθμούνται στο άρθρο 4, στοιχεία α' και β', όταν αυτές είναι αναγκαίες για την κατά προορισμό χρησιμοποίηση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή από το πρόσωπο που το απέκτησε νομίμως, συμπεριλαμβανομένης της διόρθωσης σφαλμάτων.

[...]

3. Το πρόσωπο που έχει δικαίωμα χρήσης του αντιγράφου προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή δικαιούται, χωρίς την άδεια του δικαιούχου, να παρακολουθεί, να μελετά ή να δοκιμάζει τη λειτουργία του προγράμματος αυτού, προκειμένου να εντοπίσει τις ιδέες και αρχές που αποτελούν τη βάση του οποιοδήποτε στοιχείου του προγράμματος, εάν οι ενέργειες αυτές γίνονται κατά τη διάρκεια πράξης

φόρτωσης, εμφάνισης στην οθόνη, εκτέλεσης, μεταβίβασης ή αποθήκευσης του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή την οποία δικαιούται να διενεργήσει.»

12. Το άρθρο 6 της οδηγίας αυτής, το οποίο αφορά την αντίστροφη μεταγλώττιση, ορίζει τα εξής:

«1. Δεν απαιτείται άδεια του δικαιούχου εφόσον η αναπαραγωγή του κώδικα και η τροποποίηση της μορφής του, κατά την έννοια του άρθρου 4, στοιχεία α' και β', είναι αναγκαίες για να ληφθούν οι απαραίτητες πληροφορίες προκειμένου να επιτευχθεί διαλειτουργικότητα ενός ανεξάρτητα δημιουργηθέντος προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή με άλλα προγράμματα, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται οι ακόλουθοι όροι:

α) οι πράξεις αυτές πραγματοποιούνται από τον κάτοχο άδειας εκμετάλλευσης ή άλλο πρόσωπο που έχει δικαίωμα χρήσης αντιγράφου του προγράμματος ή για λογαριασμό τους από πρόσωπο που έχει σχετική άδεια·

β) οι αναγκαίες πληροφορίες για την επίτευξη της διαλειτουργικότητας δεν έχουν ήδη καταστεί ευκόλως και ταχέως προσιτές στα πρόσωπα που αναφέρονται στο στοιχείο α'·

και

γ) οι πράξεις αυτές περιορίζονται στα μέρη του πρωτότυπου προγράμματος που είναι αναγκαία για την επίτευξη της διαλειτουργικότητας.

2. Οι διατάξεις της παραγράφου 1 δεν επιτρέπουν οι πληροφορίες που ελήφθησαν κατ' εφαρμογή της:

α) να χρησιμοποιηθούν για άλλους σκοπούς εκτός της επίτευξης της διαλειτουργικότητας του ανεξάρτητα δημιουργηθέντος προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή·

β) να ανακοινωθούν σε άλλους, εκτός από τις περιπτώσεις που τούτο απαιτείται για να επιτευχθεί η διαλειτουργικότητα του ανεξάρτητα δημιουργηθέντος προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ή

γ) να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη, παραγωγή ή εμπορία προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή του οποίου η έκφραση παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες ή για οιαδήποτε άλλη πράξη που προσβάλλει τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

3. Σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων, οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν μπορεί να ερμηνευθούν έτσι ώστε να επιτρέπεται η χρησιμοποίηση της εφαρμογής του κατά τρόπο που προσβάλλει αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του δικαιούχου ή έρχεται σε σύγκρουση με τη συνήθη εκμετάλλευση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή.»

13. Κατά το άρθρο 9 της οδηγίας 91/250, οι διατάξεις της οδηγίας αυτής δεν θίγουν τις άλλες νομικές διατάξεις που αφορούν ιδίως τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τα σήματα, τον αθέμιτο ανταγωνισμό, το εμπορικό απόρρητο, την προστασία των προϊόντων ημιαγωγών ή το δίκαιο των συμβάσεων. Κάθε συμβατική ρήτρα η οποία είναι αντίθετη προς το άρθρο 6 ή προς τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας αυτής είναι άκυρη.

Η οδηγία 2001/29

14. Κατά την εικοστή αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2001/29, η οδηγία αυτή βασίζεται σε αρχές και ρυθμίσεις ήδη κατοχυρωμένες από τις ισχύουσες οδηγίες στον συγκεκριμένο τομέα, ιδίως δε από την οδηγία 91/250. Αναπτύσσει αυτές τις αρχές και ρυθμίσεις εντάσσοντάς τις στην κοινωνία της πληροφορίας.

15. Το άρθρο 1 της οδηγίας 2001/29 προβλέπει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία αφορά τη νομική προστασία του δικαιώματος του δημιουργού και των

συγγενικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, με ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνία της πληροφορίας.

2. Με εξαίρεση τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 11, η παρούσα οδηγία ουδόλως θίγει τις ισχύουσες κοινοτικές διατάξεις σχετικά με:

α) τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών,
[...]

16. Κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29:

«Τα κράτη μέλη παρέχουν το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν, την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει:

α) στους δημιουργούς, όσον αφορά τα έργα τους [...]

Η εθνική κανονιστική ρύθμιση

17. Οι οδηγίες 91/250 και 2001/29 μεταφέρθηκαν στην εσωτερική έννομη τάξη με τον νόμο του 1988 περί δικαιωμάτων του δημιουργού, σχεδίων και διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (Copyright, Designs and Patents Act 1988), όπως τροποποιήθηκε με την κανονιστική απόφαση του 1992 περί δικαιωμάτων του δημιουργού (προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών) [Copyright (Computer Programs) Regulations 1992], καθώς και με την κανονιστική απόφαση του 2003 περί των δικαιωμάτων του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων (Copyright and Related Rights Regulations 2003, στο εξής: νόμος του 1988).

18. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α, του νόμου του 1988 ορίζει ότι τα δικαιώματα του δημιουργού αποτελούν δικαιώματα ιδιοκτησίας επί των πρωτοτύπων λογοτεχνικών, θεατρικών, μουσικών ή καλλιτεχνικών έργων. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχεία α έως δ, του νόμου αυτού, ως «λογοτεχνικό έργο» νοείται κάθε έργο, πλην των θεατρικών ή μουσικών έργων, το οποίο έχει γραπτή ή προφορική μορφή ή μορφή τραγουδιού, οπότε στην έννοια αυτή περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, πίνακες ή συλλογές, πλην των βάσεων δεδομένων, προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών, προπαρασκευαστικό υλικό σχεδιασμού για πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή και βάσεις δεδομένων.

19. Το άρθρο 16, παράγραφος 1, στοιχείο α, του εν λόγω νόμου προβλέπει ότι ο φορέας των δικαιωμάτων δημιουργού επί ενός έργου έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να αντιγράψει το έργο.

20. Κατά το άρθρο 16, παράγραφος 3, στοιχεία α και β, του νόμου του 1988, ο περιορισμός από τα δικαιώματα του δημιουργού της τελέσεως πράξεων επί ενός έργου ισχύει σε σχέση με το έργο ως όλο ή με οποιοδήποτε ουσιώδες μέρος του, είτε άμεσα είτε έμμεσα.

21. Κατά το άρθρο 17, παράγραφος 2, του νόμου αυτού, ως αντιγραφή, σε σχέση με κάθε λογοτεχνικό, θεατρικό, μουσικό ή καλλιτεχνικό έργο, νοείται η αναπαραγωγή του έργου υπό οποιαδήποτε υλική μορφή. Τούτο περιλαμβάνει την αποθήκευση του έργου σε οποιοδήποτε μέσο υπό ηλεκτρονική μορφή.

22. Το άρθρο 50BA, παράγραφος 1, του νόμου του 1988 ορίζει ότι δεν αποτελεί προσβολή των δικαιωμάτων του δημιουργού η εκ μέρους νόμιμου χρήστη ενός αντιγράφου προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή παρατήρηση, μελέτη ή δοκιμή της λειτουργίας του προγράμματος, προκειμένου να εντοπισθούν οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο του προγράμματος, αν το πράττει κατά τη διάρκεια τελέσεως οποιασδήποτε από τις πράξεις φορτώσεως, εμφανίσεως στην οθόνη, εκτελέσεως, μεταβιβάσεως ή αποθηκεύσεως του προγράμματος, τις οποίες δικαιούται να τελέσει. Το άρθρο 50BA, παράγραφος 2, του νόμου αυτού διευκρινίζει ότι, εφόσον μια πράξη επιτρέπεται βάσει της εν λόγω παραγράφου 1, δεν έχει σημασία αν υπάρχει όρος ή προϋπόθεση

συμφωνίας που να σκοπεί στην απαγόρευση ή στον περιορισμό της πράξεως.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

23. Η SAS Institute είναι εταιρία η οποία αναπτύσσει λογισμικά αναλύσεως. Εντός διαστήματος 35 ετών ανέπτυξε ένα ολοκληρωμένο σύνολο προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή το οποίο παρέχει στους χρήστες τη δυνατότητα να εκτελούν ευρύ φάσμα εργασιών επεξεργασίας και αναλύσεως δεδομένων, ιδίως δε στατιστικών αναλύσεων (στο εξής: σύστημα SAS). Το βασικό συστατικό στοιχείο του συστήματος SAS, καλούμενο «Base SAS», παρέχει στους χρήστες τη δυνατότητα κατάρτισης και εκτελέσεως προγραμμάτων εφαρμογής, προκειμένου να προσαρμόζουν το σύστημα SAS έτσι ώστε να επεξεργάζεται τα δεδομένα τους (scripts). Τα scripts αυτά γράφονται στην ιδιαίτερη γλώσσα του συστήματος SAS (στο εξής: γλώσσα SAS).

24. Η WPL θεώρησε ότι θα υπήρχε ζήτηση στην αγορά για εναλλακτικά λογισμικά ικανά να εκτελούν προγράμματα εφαρμογής γραμμένα στη γλώσσα SAS. Ως εκ τούτου, η WPL δημιούργησε το World Programming System, το οποίο έχει σχεδιασθεί έτσι ώστε να αναπαράγει όσο το δυνατόν πιστότερα τη λειτουργία των συστατικών στοιχείων του SAS, υπό την έννοια ότι, πλην μερικών ήσσονος σημασίας εξαιρέσεων, επιχείρησε να διασφαλίσει ότι οι ίδιες εντολές θα συνεπάγονταν τα ίδια αποτελέσματα. Τούτο θα παρείχε τη δυνατότητα στους χρήστες του συστήματος SAS να εκτελούν στο World Programming System τα scripts που δημιούργησαν για να χρησιμοποιούν με το σύστημα SAS.

25. Το High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division διευκρινίζει ότι δεν έχει αποδειχθεί ότι, κατά τη δημιουργία του προγράμματος αυτού, η WPL είχε πρόσβαση στον πηγαίο κώδικα των συστατικών στοιχείων SAS, ότι αντέγραψε κάποιο μέρος του κειμένου του κώδικα αυτού ή ακόμη ότι αντέγραψε κάποιο μέρος του δομικού σχεδιασμού του εν λόγω κώδικα.

26. Επισημαίνει επίσης ότι δύο άλλα δικαστήρια έκριναν προηγουμένως, στο πλαίσιο άλλων διαφορών, ότι δεν αποτελεί προσβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του πηγαίου κώδικα ενός προγράμματος πληροφορικής η εκ μέρους ανταγωνιστή του φορέα των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας μελέτη του τρόπου λειτουργίας του προγράμματος και, στη συνέχεια, η κατάρτιση δικού του προγράμματος για να αναπαραγάγει τη λειτουργία του προγράμματος αυτού.

27. Αμφισβητώντας την ορθότητα της ερμηνείας αυτής, η SAS Institute προσέφυγε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Προσάπτει, κυρίως, στη WPL τα εξής:

– ότι, κατά τη δημιουργία του World Programming System, αντέγραψε τα εγχειρίδια οδηγιών για το σύστημα SAS τα οποία δημοσίευσε η SAS Institute και, ως εκ τούτου, προσέβαλε τα δικαιώματά της δημιουργού επί των εγχειριδίων αυτών,

– ότι, κατά τον ανωτέρω τρόπο, αντέγραψε εμμέσως τα προγράμματα στα οποία περιέχονται τα συστατικά στοιχεία SAS και, ως εκ τούτου, προσέβαλε τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της επί των συστατικών στοιχείων αυτών,

– ότι χρησιμοποίησε μια μορφή του συστήματος SAS, γνωστή ως Learning Edition [Έκδοση Εκμαθήσεως], κατά παράβαση των όρων της άδειας που αφορούσε τη μορφή αυτή και, ως εκ τούτου, ενήργησε κατά παράβαση των σχετικών συμβάσεων και προσέβαλε συγχρόνως τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας επί της εν λόγω μορφής και

– ότι προσέβαλε τα δικαιώματα του δημιουργού επί των εγχειριδίων του συστήματος SAS, δημιουργώντας το δικό της εγχειρίδιο.

28. Υπό τις συνθήκες αυτές, το High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εφόσον ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή (στο εξής: πρώτο πρόγραμμα) καλύπτεται από την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ως λογοτεχνικό έργο, έχει το άρθρο 1, παράγραφος 2, [της οδηγίας 91/250] την έννοια ότι δεν αποτελεί προσβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του πρώτου προγράμματος η εκ μέρους ανταγωνιστή του φορέα των δικαιωμάτων, ο οποίος δεν έχει πρόσβαση στον πηγαίο κώδικα του πρώτου προγράμματος, δημιουργία, άμεσα ή μέσω διαδικασίας όπως η αντίστροφη μεταγλώττιση του πηγαίου κώδικα, άλλου προγράμματος (στο εξής: δεύτερο πρόγραμμα) το οποίο αναπαράγει τις λειτουργίες του πρώτου προγράμματος;

2) Επηρεάζεται η απάντηση στο [πρώτο] ερώτημα [...] από κάποιον από τους ακόλουθους παράγοντες:

α) τη φύση και/ή την έκταση των λειτουργικών δυνατοτήτων του πρώτου προγράμματος;

β) τη φύση και/ή την έκταση της δεξιότητας και της κριτικής ικανότητας που επέδειξε καθώς και της προσπάθειας που κατέβαλε ο δημιουργός του πρώτου προγράμματος, κατά τη διαμόρφωση των λειτουργικών δυνατοτήτων του πρώτου προγράμματος;

γ) το πόσο λεπτομερώς οι λειτουργικές δυνατότητες του πρώτου προγράμματος έχουν αναπαραχθεί στο δεύτερο πρόγραμμα;

δ) το αν ο πηγαίος κώδικας του δεύτερου προγράμματος αναπαράγει πτυχές του πηγαίου κώδικα του πρώτου προγράμματος σε βαθμό που υπερβαίνει το αυστηρώς αναγκαίο μέτρο προκειμένου να παραχθούν οι ίδιες λειτουργικές δυνατότητες με αυτές του πρώτου προγράμματος;

3) Εφόσον το πρώτο πρόγραμμα ερμηνεύει και εκτελεί προγράμματα εφαρμογής συνταχθέντα από τους χρήστες του πρώτου προγράμματος σε γλώσσα προγραμματισμού επινοηθείσα από τον δημιουργό του πρώτου προγράμματος, η οποία περιέχει λέξεις-κλειδιά επινοηθείσες ή επιλεγείσες από τον δημιουργό του πρώτου προγράμματος και σύνταξη επινοηθείσα από τον δημιουργό του πρώτου προγράμματος, έχει το άρθρο 1, παράγραφος 2, [της οδηγίας 91/250] την έννοια ότι δεν συνιστά προσβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του πρώτου προγράμματος η κατάρτιση του δεύτερου προγράμματος κατά τρόπον ώστε να ερμηνεύει και να εκτελεί τέτοια προγράμματα εφαρμογής χρησιμοποιώντας τις ίδιες λέξεις-κλειδιά και την ίδια σύνταξη;

4) Εφόσον το πρώτο πρόγραμμα διαβάζει από και εγγράφει σε αρχεία δεδομένων συγκεκριμένου μορφοτύπου τον οποίο έχει επινοήσει ο δημιουργός του πρώτου προγράμματος, έχει το άρθρο 1, παράγραφος 2, [της οδηγίας 91/250] την έννοια ότι δεν συνιστά προσβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του πρώτου προγράμματος η κατάρτιση του δεύτερου προγράμματος κατά τρόπον ώστε να διαβάζει από και να εγγράφει σε αρχεία δεδομένων του ίδιου μορφοτύπου;

5) Μεταβάλλεται η απάντηση στο [πρώτο, τρίτο και τέταρτο] ερώτημα [...], αν ο δημιουργός του δεύτερου προγράμματος δημιούργησε το δεύτερο πρόγραμμα ως εξής:

α) παρατηρώντας, μελετώντας και δοκιμάζοντας τη λειτουργία του πρώτου προγράμματος, ή

β) διαβάζοντας ένα εγχειρίδιο το οποίο κατάρτισε και δημοσίευσε ο δημιουργός του πρώτου προγράμματος και το οποίο περιγράφει τις λειτουργίες του πρώτου προγράμματος (στο εξής: εγχειρίδιο), ή

γ) πράττοντας τόσο τα υπό στοιχείο α' όσο και τα υπό στοιχείο β' ;

6) Εφόσον ένα πρόσωπο έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί αντίγραφο του πρώτου προγράμματος βάσει αδειας, έχει το άρθρο 5, παράγραφος 3, [της οδηγίας 91/250] την έννοια ότι ο κάτοχος της αδειας δικαιούται, χωρίς τη συναίνεση του φορέα του δικαιώματος, να τελεί πράξεις φορτώσεως, εκτελέσεως και αποθηκεύσεως του προγράμματος, προκειμένου να παρατηρεί, να δοκιμάζει ή να

μελετά τη λειτουργία του πρώτου προγράμματος, ώστε να εντοπίσει τις ιδέες και τις αρχές στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο του προγράμματος, αν η άδεια επιτρέπει στον κάτοχο της άδειας να τελεί πράξεις φορτώσεως, εκτελέσεως και αποθηκεύσεως του πρώτου προγράμματος, όταν το χρησιμοποιεί για τον συγκεκριμένο σκοπό τον οποίο επιτρέπει η άδεια, αλλά οι πράξεις που τελούνται για την παρατήρηση, τη μελέτη ή τη δοκιμή του πρώτου προγράμματος υπερβαίνουν τα όρια του επιτρεπτού κατά τους όρους της άδειας σκοπού;

7) Έχει το άρθρο 5, παράγραφος 3, [της οδηγίας 91/250] την έννοια ότι οι πράξεις της παρατηρήσεως, της δοκιμής ή της μελέτης της λειτουργίας του πρώτου προγράμματος πρέπει να θεωρούνται ως διενεργούμενες με σκοπό τον εντοπισμό των ιδεών ή των αρχών στις οποίες στηρίζεται οποιοδήποτε στοιχείο του πρώτου προγράμματος, εφόσον τελούνται:

α) προς διαπίστωση του τρόπου λειτουργίας του πρώτου προγράμματος, ιδίως λεπτομερειών που δεν περιγράφονται στο εγχειρίδιο, με σκοπό την κατάρτιση του δευτέρου προγράμματος κατά τον προεκτεθέντα στο [πρώτο] ερώτημα [...] τρόπο·

β) προς διαπίστωση του τρόπου κατά τον οποίο το πρώτο πρόγραμμα ερμηνεύει και εκτελεί προτάσεις συνταχθείσες στη γλώσσα προγραμματισμού την οποία ερμηνεύει και εκτελεί (βλ. το τρίτο ερώτημα [...] ανωτέρω)·

γ) προς διαπίστωση των μορφωμάτων των αρχείων δεδομένων τα οποία εγγράφει ή διαβάζει το πρώτο πρόγραμμα (βλ. το τέταρτο ερώτημα [...] ανωτέρω)·

δ) προς σύγκριση της αποδόσεως του δευτέρου προγράμματος με αυτή του πρώτου προγράμματος, προκειμένου να διερευνηθούν οι λόγοι για τους οποίους οι αποδόσεις τους διαφέρουν και να βελτιωθεί η απόδοση του δευτέρου προγράμματος·

ε) προς διενέργεια παραλλήλων δοκιμών του πρώτου προγράμματος και του δευτέρου προγράμματος, κατά τη διαδικασία αναπτύξεως του δευτέρου προγράμματος, προκειμένου να συγκριθούν τα αποτελέσματα που παράγουν, ιδίως διά της εκτελέσεως των ίδιων δοκιμαστικών σεναρίων (script) τόσο στο πρώτο όσο και στο δεύτερο πρόγραμμα·

στ) προς εξακρίβωση των καταχωρίσεων στο αρχείο ημερολογίου που δημιουργείται από το πρώτο πρόγραμμα, προκειμένου να δημιουργηθεί αρχείο ημερολογίου το οποίο είναι πανομοιότυπο ή παρόμοιο·

ζ) προς πρόκληση της εκ μέρους του πρώτου προγράμματος παραγωγής δεδομένων (συγκεκριμένα, δεδομένων που συσχετίζουν ταχυδρομικούς κώδικες με πολιτείες των [Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής]), προκειμένου να διαπιστωθεί αν αντιστοιχούν στις επίσημες βάσεις που περιέχουν τέτοια δεδομένα και, αν πράγματι αντιστοιχούν, να προγραμματισθεί το δεύτερο πρόγραμμα κατά τρόπον ώστε να αντιδρά κατά τον ίδιο τρόπο με το πρώτο πρόγραμμα στα ίδια εισαγόμενα δεδομένα;

8) Εφόσον το εγχειρίδιο καλύπτεται από την προστασία των δικαιωμάτων του δημιουργού ως λογοτεχνικό έργο, έχει το άρθρο 2, στοιχείο α', [της οδηγίας 2001/29] την έννοια ότι συνιστά προσβολή των δικαιωμάτων του δημιουργού επί του εγχειριδίου η εκ μέρους του δημιουργού του δευτέρου προγράμματος αναπαραγωγή ή κατ' ουσίαν αναπαραγωγή στο δεύτερο πρόγραμμα οποιοδήποτε από τα ακόλουθα, περιγραφόμενα στο εγχειρίδιο θέματα:

α) της επιλογής πράξεων στατιστικής που έχουν εφαρμοσθεί στο πρώτο πρόγραμμα·

β) των μαθηματικών τύπων που χρησιμοποιήθηκαν στο εγχειρίδιο για την περιγραφή των πράξεων αυτών·

γ) των συγκεκριμένων εντολών ή συνδυασμών εντολών που μπορούν να προκαλέσουν την εκτέλεση των πράξεων αυτών·

δ) των επιλογών που προσφέρει ο δημιουργός του πρώτου προγράμματος σε σχέση με διάφορες εντολές·

ε) των λέξεων-κλειδιών και της συντάξεως που αναγνωρίζει το πρώτο πρόγραμμα·

στ) των προεπιλογών τις οποίες ο δημιουργός του πρώτου προγράμματος προτίμησε να εφαρμόσει για την περίπτωση που ο χρήστης δεν έχει καθορίσει μια συγκεκριμένη εντολή ή επιλογή·

ζ) του αριθμού επαναλήψεων στις οποίες θα προβεί το πρώτο πρόγραμμα υπό ορισμένες περιστάσεις;

9) Έχει το άρθρο 2, στοιχείο α', [της οδηγίας 2001/29] την έννοια ότι αποτελεί προσβολή των δικαιωμάτων του δημιουργού επί του εγχειριδίου η εκ μέρους του δημιουργού του δεύτερου προγράμματος αναπαραγωγή ή κατ' ουσίαν αναπαραγωγή, σε εγχειρίδιο που περιγράφει το δεύτερο πρόγραμμα, των λέξεων-κλειδιών και της συντάξεως που αναγνωρίζει το πρώτο πρόγραμμα;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου, δεύτερου, τρίτου, τετάρτου και πέμπτου ερωτήματος

29. Με τα ερωτήματα αυτά, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250 έχει την έννοια ότι οι λειτουργικές δυνατότητες ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή καθώς και η γλώσσα προγραμματισμού και ο μορφότυπος αρχείων δεδομένων που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή για την εκμετάλλευση ορισμένων λειτουργιών του συνιστούν μορφή εκφράσεως του προγράμματος αυτού και είναι δυνατό, για τον λόγο αυτόν, να προστατευθούν με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή, υπό την έννοια της οδηγίας αυτής.

30. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 91/250, τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών προστατεύονται με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας ως λογοτεχνικά έργα, υπό την έννοια της Συμβάσεως της Βέρνης.

31. Η παράγραφος 2 του εν λόγω άρθρου επεκτείνει την προστασία αυτή σε κάθε μορφή εκφράσεως ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Διευκρινίζει, ωστόσο, ότι οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες στηρίζεται οποιοδήποτε στοιχείο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, περιλαμβανομένων και εκείνων στις οποίες στηρίζονται τα συστήματα διασυνδέσεώς του δεν προστατεύονται με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας βάσει της οδηγίας αυτής.

32. Η δέκατη τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/250 επιβεβαιώνει, συναφώς, ότι, σύμφωνα με την αρχή ότι μόνον η έκφραση ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατεύεται με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες στηρίζονται η λογική, οι αλγόριθμοι και οι γλώσσες προγραμματισμού δεν προστατεύονται με την οδηγία αυτή. Η δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη ορίζει ότι, σύμφωνα με τη νομοθεσία και τη νομολογία των κρατών μελών και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας, η έκφραση των ιδεών και των αρχών αυτών πρέπει να προστατεύεται με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.

33. Όσον αφορά το διεθνές δίκαιο, τόσο το άρθρο 2 της Συμβάσεως του ΠΟΔΙ για την πνευματική ιδιοκτησία όσο και το άρθρο 9, παράγραφος 2, της TRIPs προβλέπουν ότι η προστασία του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας καλύπτει τις δημιουργίες, αλλά όχι τις ιδέες, τις διαδικασίες, τις μεθόδους λειτουργίας ή τις μαθηματικές έννοιες καθαυτές.

34. Το άρθρο 10, παράγραφος 1, της TRIPs προβλέπει ότι τα προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή, είτε σε πηγαίο είτε σε αντικειμενικό κώδικα, χαίρουν της ίδιας προστασίας όπως και τα καλλιτεχνικά έργα βάσει της Συμβάσεως της Βέρνης.

35. Σε μια απόφαση εκδοθείσα μετά την υποβολή της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο ερμήνευσε το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250,

υπό την έννοια ότι το αντικείμενο της προστασίας που παρέχει η οδηγία αυτή αφορά το πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή σε όλες τις μορφές εκφράσεώς του, οι οποίες επιτρέπουν την αναπαραγωγή του σε διάφορες γλώσσες προγραμματισμού, όπως ο πηγαίος και ο αντικειμενικός κώδικας (απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, C-393/09, *Bezpečnostní softwarová asociace*, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 35).

36. Κατά τη δεύτερη φράση της έβδομης αιτιολογικής σκέψεως της οδηγίας 91/250, ο όρος «πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή» περιλαμβάνει και κάθε προπαρασκευαστική εργασία σχεδιασμού που οδηγεί στην κατάρτιση ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, εφόσον η φύση της προπαρασκευαστικής εργασίας είναι τέτοια ώστε να καθιστά δυνατή τη δημιουργία του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή σε μεταγενέστερο στάδιο.

37. Επομένως, στο αντικείμενο της προστασίας της οδηγίας 91/250 περιλαμβάνονται οι μορφές εκφράσεως ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή καθώς και οι προπαρασκευαστικές εργασίες σχεδιασμού οι οποίες δύνανται να καταλήξουν στην αναπαραγωγή ή στη μεταγενέστερη δημιουργία του προγράμματος αυτού, αντιστοίχως (προπαρατεθείσα απόφαση *Bezpečnostní softwarová asociace*, σκέψη 37).

38. Το Δικαστήριο συνήγαγε εντεύθεν ότι ο πηγαίος κώδικας και ο αντικειμενικός κώδικας προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή αποτελούν μορφές εκφράσεώς του, οι οποίες, κατά συνέπεια, πρέπει να τύχουν της προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250. Αντιθέτως, όσον αφορά τη γραφική διασύνδεση χρήστη, το Δικαστήριο έκρινε ότι μια τέτοια διασύνδεση δεν επιτρέπει την αναπαραγωγή του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, αλλά αποτελεί απλώς στοιχείο του προγράμματος αυτού μέσω του οποίου οι χρήστες εκμεταλλεύονται τις λειτουργικές δυνατότητες του εν λόγω προγράμματος (προπαρατεθείσα απόφαση *Bezpečnostní softwarová asociace*, σκέψεις 34 και 41).

39. Βάσει των σκέψεων αυτών διαπιστώνεται ότι, όσον αφορά τα στοιχεία ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή που αποτελούν το αντικείμενο του πρώτου, του δεύτερου, του τρίτου, του τετάρτου και του πέμπτου ερωτήματος, ούτε οι λειτουργικές δυνατότητες ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ούτε η γλώσσα προγραμματισμού και ο μορφότυπος αρχείων δεδομένων που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή για την εκμετάλλευση ορισμένων λειτουργιών του συνιστούν μορφή εκφράσεως του προγράμματος αυτού, υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250.

40. Συγκεκριμένα, όπως επισημαίνει ο γενικός εισαγγελέας στη σκέψη 57 των προτάσεών του, η παραδοχή ότι η λειτουργική δυνατότητα προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή μπορεί, αυτή καθαυτήν, να τύχει προστασίας με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας θα συνεπαγόταν τη δυνατότητα μονοπωλήσεως των ιδεών, εις βάρος της τεχνικής προόδου και της βιομηχανικής αναπτύξεως.

41. Εξάλλου, στο σημείο 3.7 της αιτιολογικής εκθέσεως της προτάσεως της οδηγίας 91/250 [COM (88) 816] επισημαίνεται ότι η προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας έχει ως κύριο πλεονέκτημα ότι καλύπτει μόνον την ατομική έκφραση του έργου, αφήνοντας έτσι την επιθυμητή ελευθερία σε άλλους δημιουργούς, ώστε να καταρτίσουν παρεμφερή ή ακόμη και πανομοιότυπα προγράμματα, υπό την προϋπόθεση ότι δεν προβαίνουν σε αντιγραφή.

42. Όσον αφορά τη γλώσσα προγραμματισμού και τον μορφότυπο αρχείων δεδομένων που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή για την ερμηνεία και την εκτέλεση προγραμμάτων εφαρμογής που έχουν καταρτίσει οι χρήστες, καθώς και για την ανάγνωση

και την εγγραφή δεδομένων σε συγκεκριμένο μορφότυπο αρχείων, πρόκειται για στοιχεία του προγράμματος αυτού μέσω των οποίων οι χρήστες εκμεταλλεύονται ορισμένες λειτουργίες του εν λόγω προγράμματος.

43. Στο πλαίσιο αυτό, επιβάλλεται η διευκρίνιση ότι, αν ένας τρίτος αποκτήσει μέρος του πηγαίου κώδικα ή μέρος του αντικειμενικού κώδικα που αφορά τη γλώσσα προγραμματισμού ή τον μορφότυπο αρχείων δεδομένων που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και δημιουργήσει, με τη βοήθεια του κώδικα αυτού, παρόμοια στοιχεία στο δικό του πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή, η συμπεριφορά αυτή είναι δυνατό να συνιστά μερική αναπαραγωγή, υπό την έννοια του άρθρου 4, στοιχείο α', της οδηγίας 91/250.

44. Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, η WPL δεν είχε πρόσβαση στον πηγαίο κώδικα του προγράμματος της SAS Institute και δεν προέβη σε αντίστροφη μεταγλώττιση του αντικειμενικού κώδικα του προγράμματος αυτού. Χάρη στην παρατήρηση, τη μελέτη και τη δοκιμή της συμπεριφοράς του προγράμματος της SAS Institute, η WPL αναπαρήγαγε τις λειτουργικές δυνατότητες του προγράμματος αυτού, χρησιμοποιώντας την ίδια γλώσσα προγραμματισμού και τον ίδιο μορφότυπο αρχείων δεδομένων.

45. Επισημαίνεται εξάλλου ότι η περιλαμβανόμενη στη σκέψη 39 της παρούσας αποφάσεως διαπίστωση δεν επηρεάζει το ενδεχόμενο να τύχουν η γλώσσα προγραμματισμού SAS και ο μορφότυπος αρχείων δεδομένων της SAS Institute, ως έργα, της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού δυνάμει της οδηγίας 2001/29, αν συνιστούν αποτέλεσμα της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού τους (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση *Bezpečnostní softwarová asociace*, σκέψεις 44 έως 46).

46. Συνεπώς, στο πρώτο, στο δεύτερο, στο τρίτο, στο τέταρτο και στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250 έχει την έννοια ότι ούτε οι λειτουργικές δυνατότητες ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ούτε η γλώσσα προγραμματισμού και ο μορφότυπος αρχείων δεδομένων που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή για την εκμετάλλευση ορισμένων λειτουργιών του συνιστούν μορφή εκφράσεως του προγράμματος αυτού και, ως εκ τούτου, δεν προστατεύονται με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή, υπό την έννοια της οδηγίας αυτής.

Επί του έκτου και του εβδόμου ερωτήματος

47. Με τα ερωτήματα αυτά, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί αν το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 91/250 έχει την έννοια ότι το πρόσωπο το οποίο έχει αποκτήσει, κατόπιν αδειάς, αντίγραφο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή δύναται, χωρίς τη συναίνεση του φορέα του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας επί του προγράμματος αυτού, να παρατηρεί, να μελετά ή να δοκιμάζει τη λειτουργία του προγράμματος αυτού, προκειμένου να εντοπίσει τις ιδέες και τις αρχές στις οποίες στηρίζεται οποιοδήποτε στοιχείο του εν λόγω προγράμματος, όταν διενεργεί πράξεις καλυπτόμενες από την άδεια αυτή, με σκοπό ο οποίος υπερβαίνει το καθοριζόμενο από την εν λόγω άδεια πλαίσιο.

48. Στο πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η WPL αγόρασε νομίμως αντίγραφα της εκδόσεως εκμαθήσεως του προγράμματος της SAS Institute, τα οποία παρέχονταν κατόπιν λήψεως αδειάς ενεργοποιούμενης με το «ποντίκι», για τη χορήγηση της οποίας ζητείται από τον πελάτη να δεχθεί τους όρους της πριν του παρασχεθεί πρόσβαση στο λογισμικό. Ο όροι της εν λόγω αδειάς την περιόριζαν σε μη παραγωγικούς σκοπούς. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η WPL χρησιμοποίησε τα διάφορα αντίγραφα της προοριζόμενης για εκμάθηση εκδόσεως του προγράμματος της SAS Institute προκειμένου να διενεργήσει πράξεις βαίνουσες πέραν του πεδίου

της εν λόγω αδείας.

49. Κατά συνέπεια, το δικαστήριο αυτό διερωτάται αν ο σκοπός της μελέτης ή της παρατηρήσεως της λειτουργίας ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή επηρεάζει τη δυνατότητα που έχει ο λήπτης της αδείας να επικαλεσθεί την εξαίρεση του άρθρου 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 91/250.

50. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει, αφενός, ότι ο κάτοχος αδείας έχει το δικαίωμα να παρατηρεί, να μελετά ή να δοκιμάζει τη λειτουργία ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, προκειμένου να εντοπίσει τις ιδέες και τις αρχές στις οποίες στηρίζεται οποιοδήποτε στοιχείο του προγράμματος.

51. Συναφώς, το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 91/250 επιδιώκει να διασφαλίσει ότι οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες στηρίζεται κάθε στοιχείο ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή δεν προστατεύονται εκ μέρους του φορέα του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας μέσω συμβάσεως για τη χορήγηση αδείας.

52. Συνεπώς, η διάταξη αυτή είναι σύμφωνη με τη βασική αρχή που διατυπώνεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250, κατά την οποία η προβλεπόμενη από τη συγκεκριμένη διάταξη προστασία ισχύει για κάθε μορφή εκφράσεως ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και κατά την οποία οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες στηρίζεται οποιοδήποτε στοιχείο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή δεν προστατεύονται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας βάσει της οδηγίας αυτής.

53. Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 91/250 προσθέτει, εξάλλου, ότι κάθε συμβατική ρήτρα η οποία είναι αντίθετη προς τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας αυτής είναι άκυρη.

54. Αφετέρου, βάσει του εν λόγω άρθρου 5, παράγραφος 3, ο κάτοχος αδείας μπορεί να εντοπίζει τις ιδέες και τις αρχές στις οποίες στηρίζεται οποιοδήποτε στοιχείο του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή όταν διενεργεί οποιαδήποτε πράξη φορτώσεως, εμφανίσεως στην οθόνη, εκτελέσεως, μεταβιβάσεως ή αποθηκεύσεως του προγράμματος αυτού την οποία δικαιούται να διενεργήσει.

55. Συνεπώς, ο εντοπισμός των εν λόγω ιδεών και αρχών μπορεί να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο των πράξεων που επιτρέπει η άδεια.

56. Εξάλλου, η δέκατη όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/250 εξηγεί ότι δεν πρέπει να απαγορευθεί στο πρόσωπο που έχει το δικαίωμα χρήσεως ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή η διενέργεια των πράξεων που είναι αναγκαίες για την παρατήρηση, μελέτη ή δοκιμή της λειτουργίας του προγράμματος, υπό την προϋπόθεση ότι οι πράξεις αυτές δεν αποτελούν προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας επί του προγράμματος.

57. Πρόκειται, συναφώς, όπως επισημαίνει ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 95 των προτάσεών του, για τις πράξεις του άρθρου 4, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 91/250, το οποίο καθορίζει τα αποκλειστικά δικαιώματα του φορέα του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας να διενεργεί ορισμένες πράξεις και να παρέχει άδεια για τη διενέργειά τους, καθώς και του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, το οποίο αφορά τις πράξεις που είναι αναγκαίες για την κατά προορισμό χρησιμοποίηση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή από το πρόσωπο που το απέκτησε νομίμως, περιλαμβανομένης της διορθώσεως λαθών.

58. Συγκεκριμένα, όσον αφορά το τελευταίο αυτό σημείο, η δέκατη έβδομη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/250 διευκρινίζει ότι οι αναγκαίες για τη χρήση αυτή πράξεις φορτώσεως και εκτελέσεως δεν μπορούν να απαγορευθούν συμβατικώς.

59. Κατά συνέπεια, ο φορέας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας επί προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή δεν μπορεί να εμποδίσει, επικαλούμενος τη σύμβαση για τη χορήγηση αδείας, τον εκ μέρους του λήπτη της αδείας εντοπισμό των ιδεών και των αρχών στις οποίες

στηρίζονται όλα τα στοιχεία του προγράμματος αυτού, όταν διενεργεί τις πράξεις στις οποίες μπορεί να προβαίνει βάσει της εν λόγω αδείας, καθώς και τις πράξεις φορτώσεως και εκτελέσεως που είναι αναγκαίες για τη χρήση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγει τα αποκλειστικά δικαιώματα του φορέα αυτού επί του εν λόγω προγράμματος.

60. Συγκεκριμένα, ως προς την τελευταία αυτή προϋπόθεση, το άρθρο 6, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 91/250, το οποίο αφορά την αντίστροφη μεταγλώττιση, διευκρινίζει ότι αυτή δεν δικαιολογεί τη χρήση των πληροφοριών που ελήφθησαν κατ' εφαρμογήν της για την ανάπτυξη, παραγωγή ή εμπορία προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή του οποίου η έκφραση παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες ή για οποιαδήποτε άλλη πράξη που προσβάλλει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.

61. Επιβάλλεται ως εκ τούτου η επισήμανση ότι το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας επί του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή δεν προσβάλλεται όταν, όπως εν προκειμένω, το πρόσωπο που έλαβε νομίμως άδεια δεν είχε πρόσβαση στον πηγαίο κώδικα του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή το οποίο αφορά η άδεια αυτή, αλλά περιορίστηκε στην παρατήρηση και τη δοκιμή του προγράμματος αυτού, προκειμένου να αναπαραγάγει τις λειτουργικές του δυνατότητες σε ένα δεύτερο πρόγραμμα.

62. Υπό τις συνθήκες αυτές, στο έκτο και στο έβδομο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 91/250 έχει την έννοια ότι το πρόσωπο το οποίο έχει αποκτήσει, κατόπιν αδείας, αντίγραφο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή δύναται, χωρίς τη συναίνεση του φορέα του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, να παρατηρεί, να μελετά ή να δοκιμάζει τη λειτουργία του προγράμματος αυτού, προκειμένου να εντοπίσει τις ιδέες και τις αρχές στις οποίες στηρίζεται οποιοδήποτε στοιχείο του εν λόγω προγράμματος, όταν διενεργεί πράξεις καλυπτόμενες από την άδεια αυτή, καθώς και πράξεις φορτώσεως και εκτελέσεως που είναι αναγκαίες για τη χρήση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, και υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγει τα αποκλειστικά δικαιώματα του φορέα του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας επί του εν λόγω προγράμματος.

Επί του ογδόου και του ενάτου ερωτήματος

63. Με τα ερωτήματα αυτά, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29 έχει την έννοια ότι η αναπαραγωγή, σε ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή ή σε εγχειρίδιο χρήσεως του προγράμματος αυτού, ορισμένων στοιχείων που περιγράφονται στο εγχειρίδιο χρήσεως άλλου προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατευόμενο από το δικαίωμα του δημιουργού συνιστά προσβολή του δικαιώματος αυτού επί του τελευταίου εγχειριδίου.

64. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το εγχειρίδιο χρήσεως του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή της SAS Institute αποτελεί λογοτεχνικό έργο, προστατευόμενο υπό την έννοια της οδηγίας 2001/29.

65. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τα διάφορα τμήματα ενός έργου απολαύουν της προστασίας του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29, υπό την προϋπόθεση ότι περιλαμβάνουν ορισμένα από τα στοιχεία που αποτελούν την έκφραση της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του έργου αυτού (απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, C-5/08, Infopaq International, Συλλογή 2009, σ. I-6569, σκέψη 39).

66. Εν προκειμένω, οι λέξεις-κλειδιά, η σύνταξη, οι εντολές, οι συνδυασμοί εντολών, οι επιλογές, οι προεπιλογές καθώς και οι επαναλήψεις αποτελούνται από λέξεις, από αριθμούς ή από μαθηματικές έννοιες τα οποία, θεωρούμενα μεμονω μένως, δεν αποτελούν καθεαυτά προσωπική πνευματική εργασία του δημιουργού του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή.

67. Μόνο μέσω της επιλογής, της διευθετήσεως και του συνδυασμού των λέξεων, των αριθμών ή των

μαθηματικών εννοιών αυτών καθίσταται δυνατό στον δημιουργό να εκφράσει το δημιουργικό του πνεύμα με πρωτότυπο τρόπο και να καταλήξει σε ένα αποτέλεσμα, το εγχειρίδιο χρήσεως του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, που αποτελεί πνευματική δημιουργία (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Infopaq International, σκέψη 45).

68. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να ελέγξει αν η αναπαραγωγή των εν λόγω στοιχείων συνιστά την αναπαραγωγή της εκφράσεως της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του επιμάχου στην υπόθεση της κύριας δίκης εγχειριδίου χρήσεως του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή.

69. Συναφώς, η εξέταση, υπό το πρίσμα της οδηγίας 2001/29, της αναπαραγωγής των στοιχείων αυτών του εγχειριδίου χρήσεως ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή πρέπει να είναι η ίδια, είτε πρόκειται για τη δημιουργία ενός δευτέρου προγράμματος είτε για το εγχειρίδιο χρήσεως του τελευταίου αυτού προγράμματος.

70. Κατά συνέπεια, κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο όγδοο και στο ένατο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29 έχει την έννοια ότι η αναπαραγωγή, σε πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή ή σε εγχειρίδιο χρήσεως του προγράμματος αυτού, ορισμένων στοιχείων που περιγράφονται στο εγχειρίδιο χρήσεως άλλου προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατευόμενο με το δικαίωμα του δημιουργού συνιστά προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού επί του τελευταίου εγχειριδίου αν, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει, τα εν λόγω αναπαραγόμενα στοιχεία συνιστούν την έκφραση της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του εγχειριδίου χρήσεως του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή που προστατεύεται με το δικαίωμα του δημιουργού.

Επί των δικαστικών εξόδων

71. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεπιπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Διατακτικό

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

1) Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 1991, για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, έχει την έννοια ότι ούτε οι λειτουργικές δυνατότητες ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ούτε η γλώσσα προγραμματισμού και ο μορφότυπος αρχείων δεδομένων που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή για την εκμετάλλευση ορισμένων λειτουργιών του συνιστούν μορφή εκφράσεως του προγράμματος αυτού και, ως εκ τούτου, δεν προστατεύονται με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή, υπό την έννοια της οδηγίας αυτής.

2) Το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 91/250 έχει την έννοια ότι το πρόσωπο το οποίο έχει αποκτήσει, κατόπιν αδείας, αντίγραφο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή δύναται, χωρίς τη συναίνεση του φορέα του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, να παρατηρεί, να μελετά ή να δοκιμάζει τη λειτουργία του προγράμματος αυτού, προκειμένου να εντοπίσει τις ιδέες και τις αρχές στις οποίες στηρίζεται οποιοδήποτε στοιχείο του εν λόγω προγράμματος, όταν διενεργεί πράξεις καλυπτόμενες από την άδεια αυτή, καθώς και πράξεις φορτώσεως και εκτελέσεως που είναι αναγκαίες

για τη χρήση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, και υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγει τα αποκλειστικά δικαιώματα του φορέα του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας επί του εν λόγω προγράμματος.

3) Το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, έχει την έννοια ότι η αναπαραγωγή, σε πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή ή σε εγχειρίδιο χρήσεως του προγράμματος αυτού, ορισμένων στοιχείων που περιγράφονται στο εγχειρίδιο χρήσεως άλλου προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατευόμενο με το δικαίωμα του δημιουργού συνιστά προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού επί του τελευταίου εγχειριδίου αν, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει, τα εν λόγω αναπαραγόμενα στοιχεία συνιστούν την έκφραση της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του εγχειριδίου χρήσεως του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή που προστατεύεται με το δικαίωμα του δημιουργού.